

22. Przegląd Sztuki SURVIVAL

FRENEZJA I NIEPODLEGŁOŚĆ

21–25.06.2024

osiedle Brochów, Wrocław

Zespół kuratorski: Michał Bieniek, Daniel Brożek, Małgorzata Miśniakiewicz, Ewa Pluta

Osoby artystyczne: Qais Assali, Mihaela Drăgan, Agata Dyczko, Łukasz Dziedzic, Magdalena Ferdyn, Cristina Ferreira-Szwarc, Ania Grzymała, Dobro Hada-Jasikowska, Jakub Jakubowicz, Agnė Jokšė, Katsiaryna Kardash, Alex King & Angelika Ustymenko, Aliaksei Kolas, Wiktoria Kucharczak, Jan Kowalski, Nikita Krzyżanowska, Agata Lankamer, Magdalena Lara, Ant Łakomsk, Dominika Macocha, Yarema Malashchuk & Roman Khimei, Aisha Mershani, Alicja Paszkiel, Tomasz Paszkowicz, Justyna Plec, Berenika Pyza, Dominik Ritszel, Anna Siekierska, Marta Stysiak, Karolina Szymanowska, Jakub Zasada, Liliana Zeic, Agata Zemla, zoutezee, Or Zubalsky

Grupy osób artystycznych: Bagno Zin oraz Alexey Lunev, Małgorzata Mycek, Raman Tratsiuk, Katarzyna Wojtczak

organizatorka Przeglądu /
www.arttransparent.org

Przegląd jest współfinansowany ze środków
Gminy Wrocław / www.wroclaw.pl

TRANSPARENT

Wrocław
miasto spotkań

Głównym tematem tegorocznego SURVIVALU jest romantyzm: pytanie o to, jakie znaczenia i wartości wywodzące się z polskiej – oraz regionalnej i europejskiej – tradycji romantycznej trwają do dziś i jak kształtują nasze postrzeganie współczesności.

Romantyzm jako nurt w sztuce w Polsce utożsamiany jest z walką o niepodległość i marzeniem o powstaniu niezależnego państwa opartego na zbawiającym Europę mesjanizmie. Jednocześnie w całej Europie romantyzm towarzyszył kształtowaniu się koncepcji narodu – takiej, jaką dziś pojmujemy – i w pewnym sensie kształtował narodowe estetyki. Romantyczne zawierzenie temu, co niewidoczne, niedostępne rozumowi i umykające naukowemu poznaniu pozwoliło uczestniczyć duchom w narodowotwórczych procesach. I tak w Polskiej tradycji niepodległość okazuje się nierozzerwalnie spleciona z tym, co niepodlegające rozumowi. Tytuł „Frenezja i niepodległość” zapożyczony jest z „Gorączki romantycznej” Marii Janion, w której ta wybitna znawczyni romantyzmu pisze:

„Gorączka romantyczna to fantastyka i przeżycie kosmosu, to tragizm i rewolucja, to frenezja i niepodległość, to przede wszystkim odkrycie nowej cudowności, nowej, gdyż okazało się, że cała rzeczywistość – widzialna i niewidzialna – jest »cudowna«, naładowana nieoczekiwanymi znakami i znaczeniami, eksplodująca »cudami« w każdym najdrobniejszym nawet wydarzeniu”.

organizatorka Przeglądu /
www.arttransparent.org

Przegląd jest współfinansowany ze środków
Gminy Wrocław / www.wroclaw.pl

TRANSPARENT

Wrocław
miasto spotkań

Jedną z najistotniejszych cech romantyzmu jest duchowy przepych, naddatek emocjonalny, osobliwy nadmiar i intensywność, które każą patrzeć na świat jako nieprzeniknioną zagadkę pełną symboli, tajemnych komunikatów oraz nadludzkich tajemnic. Irracjonalizm jest cnotą, a niesamowitość – rzeczywistością.

Wsobne podejście romantyzmu do kwestii narodowych i tożsamościowych, skupione jedynie na wykreowanej przez wieszczów wizji postaw patriotycznych, rezonowało przez kolejne stulecia. Istotny jest również wpływ romantyzmu na zbiorowość poprzez utrwalanie kluczowej roli narodowości w światopoglądzie Polaków i Polek oraz przekonanie o wyjątkowości polskiego narodu i jego historii, co w późniejszych latach skutkowało zwracaniem się ku ideologiom ksenofobicznym i nacjonalistycznym. Romantyzm, z jego bagażem mitów bohaterstwa i mesjanizmu jako „tradycja kluczowa” polskiego patriotyzmu, poprzez wciąż przytaczane dzieła wielkich wieszczów do dziś wpływa na język i świadomość ugrupowań o charakterze skrajnie prawicowym. W tym kontekście wymaga głębokiego, krytycznego przewartościowania.

Ważną kwestią jest również odczytywanie historii przez pryzmat romantycznej wizji dziejów Polski. Jednym z istotniejszych przykładów jest stworzenie przez pisarzy romantycznych wizerunku szeroko pojętego pojęcia słowiańszczyzny, można by wręcz rzec – alternatywnego do naukowych odkryć. Na tyle jednak silnego, że poparta badaniami wiedza o plemionach słowiańskich nie jest w stanie przebić się

do ogólnej świadomości przez wykreowany w dobie romantyzmu mur mitów i legend. Dziewiętnastowieczne zainteresowanie słowiańską przeszłością, szczególnie wierzeniami, pozostaje fenomenem kulturowym rezonującym wciąż w tekstach kultury, a nawet nauki.

Poszukiwanie przedchrześcijańskiej wiedzy i rytuałów wiodło niektórych romantyków do docenienia tradycji ludowej i przypisywania jej specjalnej roli w kształtowaniu polskiej samowiedzy. Co istotne, współgrając z dziewiętnastowiecznymi procesami demokratyzacji, przekonanie to łączyło się z ideą pełnoprawnego udziału ludu w życiu obywatelskim. Jednocześnie z europejskiego romantyzmu wyłoniła się szczególna forma orientalizmu, który w polskiej tradycji charakteryzował się specyficznym spojrzeniem na nieodległy Wschód: Ukrainę i Rosję. Jego przykładem mogą być „Sonety Krymskie” Mickiewicza – pierwszy w języku polskim cykl sonetów w stylu włoskim, wydany w 1826 roku w Moskwie i opatrzony cytatem z Goethego. Pełen zachwytów opis podróży na Krym jest dla polskiego pielgrzyma okazją do wyrażenia tęsknoty za ojczyzną i samookreślenia siebie w perspektywie Zachodu. Do dziś polskie spojrzenie na Wschód zdaje się często przywoływać podobnie orientalizującą optykę, która domaga się okcydentalistycznego refleksu.

Mimo że romantyzm, a także cały ciężar ideowy wypracowany przez jego twórców i ideologów, wydaje się niepodważalny i nietykalny, w ostatnich latach podejmowane

organizatorka Przeglądu /
www.arttransparent.org

Przegląd jest współfinansowany ze środków
 Gminy Wrocław / www.wroclaw.pl

TRANSPARENT

Wrocław
 miasto spotkań

są próby odczytania całego nurtu, a szczególnie archetypu „bohatera romantycznego”, na nowo, m.in. w kontekście postkolonialnym lub queerowym. Tropy i estetyki romantyzmu są współcześnie eksplorowane w popkulturze pełnej pozycji czerpiących z powieści gotyckiej i wampiryzmu. Również współczesny spirytualizm i szerzej: poszukiwanie sensów i znaczeń w przestrzeniach odległych naukowemu poznaniu zdają się w romantycznym duchu zawierać intuicji i sercu. Istotny jest feministyczny aspekt dziewiętnastowiecznego spirytualizmu – przyjmując rolę medium, kobiety zdobywały nie tylko finansową niezależność, lecz także publiczny postuch.

Jednym z najczęściej przywoływanych momentów ciszy w polskiej historii jest moment odstąpienia pomnika Adama Mickiewicza w Warszawie 24 grudnia 1898 roku. Ciszy, która miała być efektem obaw organizatorów wydarzenia przed prowokacjami, a datą zgromadzonych niezapomniany moment jedności i uważności. Takich momentów otwierania przestrzeni dla wybrzmienia wszystkich głosów – szczególnie tych zagłuszanych i zastraszanych – w polskiej przestrzeni i narracji narodowej było niewiele. Seria prac zebranych w programie Sceny Dźwiękowej jest próbą stworzenia takich przestrzeni bezpiecznych i inkluzywnych, opowiadających o potrzebie pogłębionego słuchania, uważnego na inne i nieznane, zapomniane i pomijane.

organizatorka Przeglądu /
www.arttransparent.org

Przegląd jest współfinansowany ze środków
Gminy Wrocław / www.wroclaw.pl

TRANSPARENT

Wrocław
miasto spotkań

Opozycja sztuki dźwięku wobec klasycznego systemu muzyki dotyczy również idei romantycznej, jej programowego podążania za natchnieniem i przeżyciem. Model ten funkcjonuje do dziś, zarówno w murach akademickich, jak i programach wydarzeń muzycznych. Romantyzm pozostawił po sobie również ideę syntezy sztuk, w tym „sztukę totalną” Wagnera, która ciągnie się po wielu scenicznych realizacjach. Wyzwolenie dźwięku z ram muzycznych polegało głównie na jego konceptualizacji i kontekstualizacji oraz odejściu od totalności muzyki w stronę głębokiego doświadczenia dźwięku. Są to narzędzia, które możemy zastosować również do dyskusji z romantyzmem, problematyzowania zarówno jego genezy, jak i efektów, które uważamy obecnie za kanoniczne, jak na przykład muzyka Chopina. Muzyka romantyczna była oczywiście zdominowana przez mężczyzn; twórczość kompozytorek tego okresu jest mniej znana, co pokazuje, że pozostawały one w cieniu znanych muzyków, z którymi były związane więzami krwi lub miłości – jak Fanny Mendelssohn Hensel, Alma Mahler, Clara Schumann czy w Polsce Filipina Brzezińska i Maria Szymanowska. Historia mogłaby się inaczej potoczyć, gdyby postawiono na proponowane przez na przykład Teklę Bądarzewską czy Louise Farrenc formy otwarte – być może wolne od narodowości i historycyzmu, ale osadzone w duchowości.

W tegorocznej edycji SURVIVALU pytamy o inny możliwy obraz romantyzmu na płaszczyźnie emocji, mitów i faktów, niekiedy stojący w opozycji do tego, co już

organizatorka Przeglądu /
www.arttransparent.org

Przegląd jest współfinansowany ze środków
 Gminy Wrocław / www.wroclaw.pl

TRANSPARENT

Wrocław
 miasto spotkań

znane, udomowione i powielane. Istotna jest dla nas refleksja nad wytworami romantyzmu i ich długim trwaniem, czyli pytanie o to, jak bardzo niektóre romantyczne wzorce i przekonania pozostają z nami do dziś.

organizatorka Przeglądu /
www.arttransparent.org

Przegląd jest współfinansowany ze środków
Gminy Wrocław / www.wroclaw.pl

TR^ANSPA_REN^T

